

Dan MĂNUCĂ

(20 mai 1938, comuna Dolhești, județul Suceava – 7 mai 2017, Iași)

Absolvent al Facultății de Filologie de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, în anul 1960. Membru al Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide” din anul 1963, în colectivul de istorie literară. Doctor în filologie, în anul 1973, cu teza *Critica literară junimistă*, publicată la Iași, Editura Junimea, 1975. Coautor, coordonator și revizor la *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, Editura Academiei Române, 1979, ed. II, București, Editura Academiei Române, Chișinău, Editura Gunivas, 2002; coautor și revizor la *Dicționarul general al literaturii române*, ed. 1, coord. general acad. Eugen Simion, vol. I–VII, București, Editura Univers Enciclopedic, 2004–2009; coautor la *Dicționarul literaturii române*, coordonator general acad. Eugen Simion, vol I (A–L), vol II (M–Z), București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2012; coautor la *Dicționarul general al literaturii române*, ed. 2, coord. general acad. Eugen Simion (în curs de editare).

Volume de autor: *Scriitori junimiști*, Iași, Editura Junimea, 1971; *Critica literară junimistă*, Iași, Editura Junimea, 1975; *Argumente de istorie literară*, Iași, Editura Junimea, 1978; *Pe urmele lui Mihail Sadoveanu*, București, Editura Sport-Turism, 1982; *Lectură și interpretare. Un model epic*, București, Editura Minerva, 1988; *Analogii. Constante ale istoriei literare românești*, Iași, Editura Junimea, 1995; *Liviu Rebreanu sau lumea prezumtivului*, Iași, Editura Moldova, 1995; *Introducere în opera lui I.Al. Brătescu-Voinești*, București, Editura Minerva, 1997; *Perspective*

critice, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1998; *Pelerinaj spre ființă. Eseu asupra imaginarului poetic eminescian*, Iași, Editura Polirom, 1999; *Principiile criticii literare junimiste*, Iași, Editura Junimea, 2000; *Opinii literare*, București, Editura Cartea Românească, 2001; *Literatură și ideologie*, Iași, Editura Timpul, 2005; *Scriitori junimiști*, ediția a 2-a revăzută, Iași, Editura Princeps Edit, 2005; *Restituiri (critica criticii)*, Iași, Editura Princeps Edit, 2007; *Oglinzi paralele. Secvențe eminesciene*, București, Editura Ideea Europeană, 2008; *Cronici literare*, Iași, Tipo Moldova, colecția OPERA OMNIA, publicistică și eseu contemporan. **Ediții îngrijite:** *Scrisori către G. Ibrăileanu*, vol. 1, ediție îngrijită de M. Bordeianu, Gr. Botez, I. Lăzărescu, Dan Mănuță și Al. Teodorescu, prefață de Al. Dima și N.I. Popa, București, Editura pentru Literatură, 1966 (capitolul „Paul Zarifopol”, p. 261–305); *Documente literare junimiste*, Iași, Editura Junimea, 1973; *Iacob Negruzzi, Jurnal*, prefață de Dan Mănuță, traducere din limba germană de Horst Fassel; note de Dan Mănuță și Horst Fassel, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1980; *Constantin Sporea. Memorii (1876–1954)*, ediție îngrijită și adnotată de Horst Fassel și Dan Mănuță, prefață de Dan Mănuță, Iași, Editura Timpul, 2001.

Între 1990 și 2009, Dan Mănuță a fost directorul Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide”. Activitate didactică: profesor universitar la Facultatea de Litere a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, din anul 1993. Conducător științific de doctorat, specialitatea literatura română, la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”. Expert evaluator pentru CNCSIS. Din anul 1974, membru al Uniunii Scriitorilor din România, iar din anul 2000, membru al Asociației de Literatură Comparată din România. În presa tipărită publică pentru întâia oară în „Iașul literar” (1959), revistă la care a continuat să scrie în mod curent. Debutază editorial în 1966, când îngrijește secțiunea ce cuprinde scrisorile lui Paul Zarifopol din primul volum al ediției *Scrisori către G. Ibrăileanu*. Mai este prezent cu studii, articole, cronici și recenzii la „Convorbiri literare” (unde din 2001 a fost redactor-șef adjunct și a susținut rubrica „Critica criticii”), „România literară”, „Adevărul literar și artistic”, „Luceafărul”, „Ramuri”, „Ateneu”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Anuar de lingvistică și istorie literară” (unde a fost și membru în colegiul redacțional), „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Cronica”, „Dacia literară”, „Revista română”, „Collegium”, „Analele științifice ale Universității «Al.I. Cuza» din Iași”, „Limba română” (Chișinău, a fost membru în colegiul redacțional), „Revista de lingvistică și știință literară” (Chișinău), „Philologica Jassyensia” (membru în colegiul academic), „Beiträge zur deutschen Kultur” ș.a. În 1999 a participat la alcătuirea prestigioasei exegeze *Patrimoine littéraire européen*, apărută la Bruxelles și Paris, cu articole despre Mihai Eminescu, Ion Creangă și I.L. Caragiale. A fost distins cu Premiul „B.P. Hasdeu” (1975), cu Premiul „Timotei Cipariu” (*ex aequo*, 1979) și cu Premiul „B.P. Hasdeu” (*ex aequo*, 2006), acordate de Academia Română, cu premiile revistelor „Ateneu” (1993) și „Convorbiri literare” (1998), Premiul Uniunii Scriitorilor, Filiala Iași (1999, 2008), Premiul Fundației

Naționale „G. Călinescu” (2008) ș.a. De asemenea, a fost distins, în 2004, cu Ordinul Meritul Cultural în grad de Comandor și în 2012 cu Medalia „Mihai Eminescu”, acordată de Președintele Republicii Moldova. A susținut conferințe universitare și a participat la congrese din Austria, Franța, Germania, Italia, Republica Moldova ș.a. În 1992 a fost inițiatorul simpozionului anual internațional al Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide”, a cărei organizare continuă și astăzi fără întrerupere.

Un necrolog DM, semnat de Remus Zăstroiu, a fost publicat în „Buletinul Institutului de Filologie Română «A. Philippide»”, XVIII, nr. 2, 2017, p. 25–26.

JUNIMEA^{*}, societate literară înființată la Iași în iarna anului 1863 – primăvara anului 1864 de Petre P. Carp, Titu Maiorescu, Iacob Negruzzi, Vasile Pogor și Theodor G. Rosetti. Acesta din urmă a dat și numele societății. Ulterior, rândurile ei au crescut considerabil, în fiecare an intrând noi membri: N. Culianu, Gh. Racoviță, N. Mandrea, N. Burghilea, N. Skelitti, N. Nicoleanu (1864), N. Gane, I.M. Melik, I. Ianov, M.C. Cerkez, P. Paicu, N. Cazimir, Leon Negruzzi, Scarlat Capșa, M.D. Cornea, I.D. Caragiani, Gh. Roiu, Șt. Nei, Al. Fara, D. Rosetti, N. Cassu, N.Ch. Quintescu (1865), Samson Bodnărescu, Gr. Buiucliu, Th. Cerkez (1866), C. Lepadat, V. Castano, I.S. Bădescu (1867), Th. Șerbănescu, Gh. Bengescu-Dabija, Gh. Negruzzi, I. Pop-Florantin, T. Ciuperescu (1868), Miron Pompiliu (1869), V. Burlă, G. Vârnav-Liteanu, P. Verussi (1870), Șt. G. Vârgolici, A.D. Xenopol, Th. Christodulo, C. Catargi, Mihai Eminescu (1871), G. Panu, V. Tassu, A. Lambrior, A. Naum, E. Filipescu-Dubău, Gr.N. Lazu (1872), V. Conta, Gh. Radu (1873), Ioan Slavici, Ch. Buiucli, Gr. Crețu (1874), M. Strajanu, I. Foti, Ion Creangă, I. Dospinescu, Z. Zaharia, Gh. Bejan, Th. Nica, D.I. Mănăstireanu (1875), T. Buiucli, V. Ionescu, Gh. Greceanu (1876), P.V. Grigoriu, N.D. Xenopol, Al. A. Beldiman, I.S. Nenițescu, N. Volenti, A. Buiucli, V. Cuciureanu, M. Christodulo (1877), T.T. Burada, D.C. Ollănescu-Ascanio, I.L. Caragiale, T. Istrati, G. Scheletti, C. Constantiniu, V. Bosie, C. Dimitrescu-Iași, C. Meissner (1878), N. Beldiceanu, Al. Gr. Suțu, C. Leonardescu, I. Buiucli (1879), X. Gheorghiu, P. Th. Missir, N. Mihalcea, A. Philippide (1880), Șt. Văleanu (1881), N. Gabrielescu, O. Boghian (1882), A.C. Cuza (1883), N. Petrașcu. Accidental, au mai frecventat adunările societății N. Iorga, B. Delavrancea, V.A. Urechia, B.P. Hasdeu, Al. Vlahuță, D.Aug. Laurian, E. Max, Gr. Cobălcescu. Alții, precum D. Petrino, au fost simpatizanți, fără a figura în mod oficial printre junimiști. Sprijinită de la început de V. Alecsandri, **J.** îl socotește pe poet membru din 1865, declarându-l, mai târziu, președinte de onoare. Din diverse motive au părăsit societatea A.D. Xenopol, N.D. Xenopol, G. Panu, I. Pop-Florantin, Gr.N. Lazu, D.C. Ollănescu-Ascanio, N. Beldiceanu, I.N. Roman, N. Petrașcu. În mod deliberat, junimiștii nu au adoptat statute organizatorice, mulțumindu-se cu un secretar, Iacob Negruzzi, suplinit, în perioada 1871–1873, de A.D. Xenopol. În acceptarea unor noi membri, **J.** se călăuzea după deviza „Entre qui veut, reste qui peut!” –, „Între cine vrea, rămână cine poate!”. Din toamna anului 1876, a luat ființă în București a doua **J.**, ale cărei ședințe aveau loc numai în casa lui Titu Maiorescu. Din 1885, mutându-se la București și Iacob Negruzzi, junimiștii rămași în Iași continuă a se întâlni, din ce în ce mai rar însă, timp de aproape zece ani. Cam în aceeași perioadă (1890–1895) se destramă și **J.** bucureșteană, fără a se putea stabili

^{*} Text preluat din *Dicționarul general al literaturii române, Literele E–K*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2005, p. 745–749.

o dată precisă a încetării activității ei. Dispariția **J.** literare are drept cauză și activitatea politică a celor mai mulți membri, începută încă în 1866, continuată cu alegerea ca deputați, din 1871, a lui T. Maiorescu, I. Negruzzi, N. Gane, Gh. Racoviță, P.P. Carp și Th.G. Rosetti. Cu timpul, junimiștii se constituie într-un grup politic independent, reușind să participe la formarea câtorva guverne fie în colaborare cu diverse partide, fie singuri (1888–1889, 1900–1901, 1910–1913). Adepți ai unui liberalism moderat, cu unele atitudini conservatoare, junimiștii s-au arătat ostili oricărei revoluții sociale, condamnând nu relațiile de tip capitalist, ci pătrunderea lor – pe care o considerau grăbită – în România. Partizani ai monarhiei constituționale, ei au susținut măsurile politice adoptate de Carol I, inclusiv politica de apropiere de statele centrale ale Europei. Concepută în vederea desfășurării unor activități literare și științifice, **J.** a găsit diverse forme de manifestare: întruniri săptămânale, „prelecțiuni populare”, editarea unor reviste și ziare, înființarea unor tipografii, a unor institute de învățământ. Întrunirile aveau drept scop să creeze, pe baza unor principii comune, o modalitate sistematică de discutare a problemelor legate de cultură. Era refuzată orice imixtiune a chestiunilor cotidiene (politice ori mondene), cultivându-se în schimb „zeflemeaua” – persiflarea exceselor de orice natură și a ridicolului argumentării. Începute în 1864, „prelecțiunile populare” au continuat aproape douăzeci de ani, reprezentând una din principalele forme prin care junimiștii își răspândeau ideologia. Dorind să contribuie la progresul culturii române, ei au acordat atenție mijloacelor oferite de presă. Au înființat ziarele „Vocea națională” (1866), „Constituțiunea” (1866), „Era nouă” (1889–1900), „Constituționalul” (1889–1900), „Vocea Iașilor” (1895). O importantă cale de răspândire a ideologiei junimiste și de înnoire a culturii și a literaturii române a fost revista „Convorbiri literare” (1867–1944), cel mai de seamă periodic literar românesc din secolul al XIX-lea. Membrii **J.** au colaborat, sporadic, la reviste și ziare ce aparțineau altor grupări politice, cu care, temporar, erau aliați: „Gazeta de Iași”, „Curierul de Iași”, „Timpul”, „România liberă”, „Voința națională” ș.a. Încă de la început, societatea și-a propus să contribuie la modernizarea învățământului românesc prin manuale școlare. Unele, alcătuite, traduse ori prelucrate de T. Maiorescu sau de I.G. Meșotă, au și apărut sub egida societății, care, cumpărând o tipografie, a putut să imprime lucrări de T. Maiorescu, P. Paicu, N. Culianu ș.a. Preocupați îndeaproape de chestiuni didactice, junimiștii au înființat o școală care, sub numele Institutul Academic, a funcționat între 1866 și 1879, având printre profesori pe T. Maiorescu, A.D. Xenopol, M. Eminescu, P. Paicu, I.M. Melik, V. Burlă. O formă eficace de răspândire a ideilor junimiste a constituit-o învățământul superior, bună parte din membrii societății fiind profesori universitari (Maiorescu, Xenopol, Negruzzi, Missir, Caragiani, Quintescu, Naum, Leonardescu). **J.** a știut să fie prezentă și la diverse manifestări publice, cum au fost serbarea de la mănăstirea Putna (1871) și comemorarea, în 1877, a o sută de ani de la uciderea voievodului Grigore Ghica. Deosebit de interesată s-a arătat **J.** în a câștiga mereu adepți, în special din rândurile tineretului universitar. Membrii ei

au contribuit bănește pentru trimiterea la studii în străinătate a lui A.D. Xenopol, Eminescu, Slavici, Panu, Lambrior. Cu deosebire după 1885 **J.** a ținut să-și împrăspăteze rândurile cu tineri formați în spiritul noilor tendințe ale științelor umaniste, obținând stipendii pentru M. Dragomirescu, P.P. Negulescu, D. Evolceanu, Teohari Antonescu, I. A. Rădulescu-Pogoneanu, C. Rădulescu-Motru ș.a., care vor alcătui ultima generație, „neojunimistă”, oarecum deosebită de cele anterioare; activitatea lor s-a desfășurat mai ales în prima jumătate a secolului al XX-lea, în diverse domenii (estetică, filosofie, filologie clasică, arheologie). Societatea s-a străduit să câștige partizani și în Transilvania, cei mai însemnați dintre aceștia fiind I.G. Meșotă și G. Munteanu (la Brașov), E. Brote și I. Bechnitz (la Sibiu). După dispute aprinse, avea să dobândească adeziunea majorității membrilor Societății Studenților Români „România jună” din Viena, precum și a redactorilor ziarului transilvănean „Telegraful român”. O contribuție deosebită la răspândirea junimismului în Transilvania i-a revenit „Tribunei”, atâta timp cât s-a aflat sub conducerea lui I. Slavici. Apartenența, pentru o scurtă perioadă (1866–1875), a unor junimiști marcanți (Maiorescu, Negruzzi, Pogor, Rosetti) la Loja masonică ieșeană nu a avut vreo influență asupra activității culturale a **J.** Dacă a avut numeroși membri și aderenți, **J.** a numărat însă și mulți adversari, majoritatea proveniți din rândurile celor pe care îi criticase. Cel puțin până prin 1885 nu se poate spune că a întâmpinat, mai ales în domeniul esteticii, o opoziție de principii, ci doar una de ordin personal (B.P. Hasdeu, C. Bolliac, V.A. Urechia, G. Sion, Gr. Silași, P. Grădișteanu). De o altfel de opoziție se poate vorbi abia odată cu apariția publicațiilor socialiste (în special a revistei „Contemporanul”) și a studiilor critice ale lui C. Dobrogeanu-Gherea. **J.** a fost intens preocupată de problemele culturii, cărora le-a subordonat pe celelalte. Deși nu a avut o ideologie unitară, societatea s-a remarcat prin coeziunea spirituală a tuturor membrilor. Chiar și cei care erau personalități distincte ale culturii românești a vremii nu au pregetat să accepte supremația societății **J.** și mai ales a lui Maiorescu, a cărui puternică individualitate a constituit un liant al întregii grupări.

Încă de la înființare **J.** a arătat predilecție pentru problemele actualității. O mare atenție a acordat teoriilor lui Charles Darwin, pe care le-a popularizat prin „prelecțiuni”. În general, junimiștii s-au situat pe pozițiile evoluționismului englez și german și, mai puțin, pe cele caracteristice pozitivismului francez, prin prisma cărora au preluat și unele elemente ale criticismului lui Kant. Fără a-i accepta întru totul sistemul, au fost totuși înrâuriți și de filosofia lui Schopenhauer. Atitudinea lor filosofică a fost întotdeauna pusă în slujba intereselor culturii naționale. Orice problemă luată în discuție avea în vedere necesitățile actualității și păstrarea specificului național. Considerând că generația de până la 1848 a creat cultura română modernă, junimiștii erau de părere că între 1848 și 1870 s-a produs o ruptură adâncă între cultura tradițională și cea modernă, explicabilă prin adoptarea unor „forme” occidentale nepotrivite „fondului” românesc. De aici și calificarea culturii românești contemporane drept „formă fără fond” și combaterea ei violentă

în numele „adevărului”, care nu ar fi însemnat altceva decât reîntoarcerea la tradiție. Ca purtător al acesteia era considerat poporul, prin care se înțelegea exclusiv populația mediului rural. Burghezia, moșierii și intelectualitatea erau socotite „pături suprapuse”, desprinse de popor și acționând contrar intereselor lui. Prin articolele teoretice ale lui T. Maiorescu și A.D. Xenopol, prin criticile vehemente ale lui Maiorescu și prin filipicele lui Eminescu, **J.** a reușit să imprime culturii române dintre anii 1870 și 1885 o nouă orientare. Mijlocul principal de acțiune a constat în delimitarea fiecărei ramuri a culturii și în investigarea ei cu mijloacele cercetărilor moderne, sub semnul obiectivității științifice. În acest spirit și-au dezvoltat criticile (în afară de Maiorescu) A.D. Xenopol și G. Panu (în istoria națională), V. Burlă (filologie comparată), P.Th. Missir (drept constituțional), M. Pompiliu (învățământul național) ș.a. Dacă, la început, critica junimistă a încercat să înlăture total ceea ce socotea a fi „forme goale”, treptat își schimbă atitudinea, încercând să contribuie la adaptarea formelor străine la conținutul național. Acolo unde **J.** a avut însă un rol decisiv în trasarea unei noi orientări a fost literatura. Societatea nu a avut o concepție estetică proprie, ci una eclectică, optând pentru principiile verificate de timp ale diverselor școli literare. Junimiștii manifestă o tendință accentuată spre realism și, în parte, spre un clasicism pedagogic. **J.** are o funcție net critică, acțiunile ei fiind destinate exclusiv aprecierii literaturii române contemporane, din ale cărei necesități s-a născut și ale cărei cerințe le-a satisfăcut pe deplin. Societatea ieșeană a favorizat apariția celor mai de seamă scriitori români din secolul al XIX-lea: M. Eminescu, I.L. Caragiale, I. Creangă. Critica junimistă viza orientarea literaturii române spre specificul național, de unde și atenția acordată limbii literare și folclorului. Chiar de la întemeiere **J.** s-a preocupat de chestiuni ortografice, reușind să impună, prin Maiorescu, un sistem de scriere care, îmbunătățit de autorul lui în câteva rânduri, se află la baza ortografiei actuale. Continuând campania începută de Al. Russo și concomitent cu V. Alecsandri, A.I. Odobescu și B.P. Hasdeu, junimiștii s-au opus latinismului, contribuind, într-o măsură hotărâtoare, prin studiile și articolele lui Maiorescu, Quintescu, Negruzzi, Lambrior, la înlăturarea lui. Reunind membri din toate ținuturile locuite de români, **J.** a combătut provincialismele și a militat, în același timp, pentru impunerea normelor limbii române literare moderne, singurele capabile să asigure unitatea limbii. În criticile lor, junimiștii acordau o deosebită atenție limbii, fiind intransigenți față de orice exces neologic și recomandând graiurile populare drept sursă de îmbogățire a expresivității. În general, junimiștii se remarcă în scrierile lor prin corectitudinea, proprietatea și sobrietatea exprimării. Supunând unei examinări severe literatura vremii, critica junimistă a îndrumat-o spre respectarea unor principii artistice clare. Ironia fină, caricarea defectelor și atacul global constituiau procedee favorite, mânuite cu măiestrie de Maiorescu și P.P. Carp, de I. Negruzzi, Șt.G. Vârgolici, A.D. Xenopol, M. Pompiliu, P.Th. Missir, I. Slavici. Ca o reacție față de excesul de politică din literatura timpului, critica junimistă a afirmat specificitatea esteticului, dar fără a

susține teoria „artei pentru artă”. Circumspectă față de inovații, **J.** nu a fost exclusivistă, condamnând doar excesele și raportând orice noutate la modelele oferite de capodoperele literaturii universale. Remarcabilă școală scriitoricească, întreținută, la ședințele ei, o atmosferă de exigență și față de lucrările propriilor membri. Așa se explică de ce scriitorii români de seamă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea au putut să apară în atmosfera creată de **J.**, ceilalți scriitori junimiști ridicându-se, în general, deasupra nivelului mediu al epocii. Este vorba de I. Negruzzi și N. Gane, în proză, de D. Petrino, Matilda Cugler-Poni, Veronica Micle și N. Skelitti, în poezie, sau de S. Bodnărescu, Gh. Bengescu-Dabija și D.C. Ollănescu-Ascanio în dramaturgie. Înmănunchind pe cei mai valoroși și, totodată, pe cei mai numeroși scriitori ai epocii, îndrumând literatura către desăvârșire artistică, spre național și popular, **J.** reprezintă cea mai importantă mișcare literară românească a anilor 1850–1900.

Repere bibliografice: Maiorescu, *Critice*, I–III, *passim*; G. Panu, *Amintiri de la Junimea din Iași*, I–II, îngr. și pref. Z. Ornea, București, 1971; Ibrăileanu, *Spiritul*, 59–192; Iacob Negruzzi, *Amintiri din „Junimea”*, București, 1921; Lovinescu, *Istoria civilizației române moderne*, I, 131–135, II, 127–153; Z. Ornea, *Junimismul*, București, 1966; Leon Volovici, „*Adversarii*” *Junimii (1867–1887)*, ALIL, t. XIX, 1968; *Junimea*, I–II, îngr. și pref. Cornel Regman, București, 1971; Marcea, „*Convorbiri*”; *Documente literare junimiste*, îngr. și introd. Dan Mănuță, Iași, 1973; *Junimea și junimiștii*, îngr. și introd. Ion Arhip și Dumitru Vacariu, Iași, 1973; Dan Mănuță, *Critica literară junimistă*, Iași, 1975; ed. 2 (*Principiile criticii literare junimiste*), Iași, 2000; Z. Ornea, *Junimea și junimismul*, București, 1975; Al. Zub, *Junimea. Implicații istoriografice. 1864–1885*, Iași, 1976; *Dicț. lit. 1900*, 473–476; Sara Iercoșan, *Junimismul în Transilvania*, Cluj-Napoca, 1983; *Discursuri parlamentare junimiste*, îngr. și introd. Liviu Papuc, Iași, 2000; Liviu Papuc, *Marginalii junimiste*, Iași, 2003.

Dan MĂNUCĂ